

2. Лаврентьева О. А. Формирование социальной ответственности подростков в жизнедеятельности школы: автореф. дис. ... на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. А. Лаврентьева. – Красноярск, 2016. – 24 с.
3. Педагогические технологии в условиях модернизации образования: материалы международной конференции (24–25 сентября 2015 года / под ред. Л. В. Байбородовой, А. П. Чернявской.– Ярославль: РИО ЯГПУ, 2015. – С. 127–134.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2007. – 713с.
5. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
6. Чижакова Г. И. Теоретические основы становления и развития педагогической аксиологии: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.08 / Г. И. Чижакова. – М., 1999. – 326 с.

REFERENCES

1. Zlotnikova E. A. Stanovlenie samoobrazovatel'noy kompetentsii kak tsennosti budushchikh bakalavrov-pedagogov v obrazovatel'nom protsesse vuza [Formation of self-educational competence as values of future bachelors-teachers in educational process of higher education institution], dis. kand. ped. nauk, Krasnoyarsk, 2015. 222 p.
2. Lavrent'eva O. A. Formirovanie sotsial'noy otvetstvennosti podrostkov v zhiznedeyatel'nosti shkoly [Forming of social responsibility of teenagers in activity of school], avtoref. dis. kand. ped. nauk, Krasnoyarsk, 2016. 24 p.
3. Pedagogicheskie tekhnologii v usloviyakh modernizatsii obrazovaniya: materialy mezhdunarodnoy konferentsii (24–25 sentyabrya 2015 goda) [Pedagogical technologies in the conditions of modernization of education], pod red. L. V. Bayborodovoy, A. P. Chernyavskoy, Yaroslavl', RIO YaGPU, 2015, pp. 127–134.
4. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii [Fundamentals of the general psychology], SPpb, Piter, 2007. 713 p.
5. Slastenin V.A. Vvedenie v pedagogicheskuyu aksiologiyu: ucheb. posobiedlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy [Introduction to a pedagogical axiology], Moscow. Akademiya, 2003. 192 p.
6. Chizhakova G. I. Teoreticheskie osnovy stanovleniya i razvitiya pedagogicheskoy aksiologii: dis. d-ra. ped. nauk [Theoretical bases of formation and development of a pedagogical axiology], Moscow, 1999. 326 p.

УДК 37.015 : 78

Т. П. СОРОКА, Б. В. СТРУГАНЕЦЬ

АКТУАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКА

Визначено завдання, вирішення яких покладено на позашкільну освіту. Проаналізовано нормативно-правову основу позашкільної освіти (положення, відповідні документи міжнародного, державного та регіонального рівнів). Розкрито принципи позашкільної освіти. Описано вимоги, що ставляться до сучасного гурткового заняття, а саме: загальнопедагогічні, психологічні, дидактичні, гігієнічні. Наведено класифікацію гурткових занять за трьома рівнями: початковий, основний, вищий. Наведено приклади організаційних форм роботи в позашкільному закладі освіти: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття, репетиція, похід, екскурсія та ін. Сконцентровано увагу на визначенні можливостей позашкільної освіти в соціальному самовизначенні особистості.

Ключові слова: позашкільна освіта, принципи навчання, гурткова робота, самовизначення особистості, форми роботи.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ВНЕШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОЦИАЛИЗАЦИИ ПОДРОСТКОВ

Определены задачи, решение которых возложено на внешкольное образование. Проанализирована нормативно-правовая основа внешкольного образования (положения, соответствующие документы международного, государственного и регионального уровней). Раскрыты принципы внешкольного образования. Описаны требования, предъявляемые к современному кружковому занятию, а именно: общепедагогические, психологические, дидактические, гигиенические. Приведена классификация кружковых занятий по трем уровням: начальный, основной, высший. Приведены примеры организационных форм работы во внешкольном учебном заведении: занятия, кружковая работа, клубная работа, урок, лекция, индивидуальное занятие, конференция, семинар, курсы, чтение, викторина, концерт, соревнования, учебно-тренировочные занятия, репетиция, поход, экскурсия и др. Сконцентрировано внимание на определении возможностей внешкольного образования в социальном самоопределении личности.

Ключевые слова: *внешкольное образование, принципы обучения, кружковая работа, самоопределение личности, формы работы.*

T. SOROKA, B. STRUHANETS

ACTUALIZATION OF POSSIBILITIES OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION IN SOCIALIZATION OF TEENAGER

The article deals with the tasks that have been presented as those to be solved in the framework of extra-curricular school education. Normative legal documents of extra-curricular school education are analyzed (position, the proper documents of international, state and regional levels). Principles of extra-curricular school education are exposed. Requirements that are put forward to extra-curricular school education have been described, namely: general pedagogical, psychological, didactic, hygienical. Classification of extra-curricular school activities has been developed according to initial, basic and higher levels of extra-curricular schooling. Examples of organizational forms of work in the extra-curricular school education are given: trainings, work group, club work, lessons, lectures, individual activities, conferences, seminars, courses, readings, quizzes, concerts, emulations, the educational trainings, rehearsals, hiking, excursions and others. Attention is concentrated on determination of possibilities of extra-curricular school education in the social self-determination of a personality.

Keywords: *extra-curricular school education, principles of teaching, work group, self-determination of personality, form of work.*

Процеси реформування системи освіти в Україні зумовлюють необхідність докорінних змін у справі навчання, виховання й розвитку громадян нової генерації, здатних адекватно реагувати на перемены, повноцінно жити й активно діяти в новому світі, постійно самовдосконалюватися. Сучасні діти та молодь потребують уваги з боку сім'ї, школи, суспільства, держави. Усе більш актуальним стає взаємозв'язок різних соціальних інститутів щодо виховання дітей. Роль позашкільної освіти в цих процесах є значущою.

Навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу не лише надає можливості для набуття учнями знань і соціального досвіду, а й створює найбільш сприятливі умови для формування ціннісних орієнтацій особистості. Освітній процес у позашкільному закладі, спираючись на здібності, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід учня, надає йому можливість реалізувати себе в різних сферах творчої діяльності. При цьому забезпечується пріоритетність індивідуальності, самоцінності, самобутності дитини. Розвиток природних обдарувань учнів відбувається в індивідуальному темпі, на основі добровільності та варіативності. Свобода вибору занять позитивно позначається на самореалізації в майбутньому, поліпшує базову професійну підготовку, допомагає приміряти на себе різні соціальні ролі [6, с. 136].

За останні роки здійснено чимало досліджень, присвячених теоретичним основам позашкільної освіти та окремим аспектам навчально-виховної, соціально-педагогічної діяльності позашкільних навчальних закладів, а саме: обґрунтування теоретико-методологічних

і дидактичних засад позашкільної освіти та виховання висвітлені (Г. П. Пустовіт, О. В. Биковська; розвиток позашкільної екологонатуралістичної освіти в Україні (В. В. Вербицький, Г. П. Пустовіт); управлінські аспекти у сфері позашкільної освіти (Р. А. Науменко); формування гуманістичних цінностей, національної самосвідомості особистості, національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу (А. В. Корнієнко, В. В. Лопатинська); художньо-естетичне виховання в позашкільних навчальних закладах (О. А. Комаровська, Л. М. Масол, Н. Є. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін.).

Поряд з тим відкритим залишається питання оновлення та модернізації матеріально-технічного забезпечення позашкільних навчальних закладів, пошуку нових, сучасних методик роботи з дітьми та створення належних умов для їх зайнятості у вільний від уроків час. Оскільки нинішнє фінансування цієї галузі не забезпечує їй належний розвиток відповідно до зростаючих потреб дітей та молоді, кола їх інтересів, то питання збереження та розвитку системи позашкільної освіти повинно бути пріоритетом державної політики на всіх рівнях.

Мета статті – розкрити можливості позашкільної освіти в контексті творчої самореалізації та соціального самовизначення особистості.

Позашкільна освіта має ґрунтовну нормативно-правову основу, діє в межах положень відповідних документів міжнародного, державного та регіонального рівнів. Базовими документами міжнародного рівня є: Конвенція ООН «Про права дитини» (ратифікована в Україні в 1991 р.); Підсумковий документ Спеціальної сесії в інтересах дітей («Світ, сприятливий для дітей» 2002 р.). На загальнодержавному рівні діяльність позашкільних навчальних закладів регулюється: Конституцією України; Законами України: «Про позашкільну освіту» (2000 р.); «Про охорону дитинства» (2001 р.); «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 р.), «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2000 р.); Національною доктриною розвитку освіти в XXI столітті (2002 р.); Положеннями «Про позашкільний навчальний заклад» (постанова Кабінету Міністрів України № 433 від 6 травня 2001 р.), і «Про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах» (наказ МОН України № 651 від 11 серпня 2004 р.) [4, с. 12–18].

Зміст позашкільної освіти націлений на майбутнє, що сприяє розвитку ключових компетенцій вихованців, формуванню в них проектної культури, нових способів мислення. Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі здійснюється диференційовано (відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі, а також з використанням інших форм, передбачених статутом позашкільного навчального закладу [7, с. 97].

Позашкільна освіта зосереджує увагу на вирішення наступних завдань: виховання громадянина України; вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; виховання у вихованців, учнів і слухачів поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії; виховання патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, а також інших націй і народів; виховання шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку; формування свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки; задоволення освітньо-культурних потреб учнів, які забезпечуються іншими складовими структури освіти; задоволення потреб у професійному самовизначенні й творчій самореалізації; пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих учнів; вдосконалення фізичного розвитку вихованців, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту; організація дозвілля, пошук його нових форм; профілактика бездоглядності, правопорушень; виховання в учасників навчально-виховного процесу

свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих; формування зорового способу життя; здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи.

На реалізацію вищезазначених завдань спрямовано роботу гуртків різних напрямів. Так, діяльність гуртків науково-технічної творчості спрямована на розвиток інтересу дітей та молоді до науково-технічної творчості, розширення світогляду, створення умов для набуття вихованцями техніко-технологічних умінь та навичок, активізацію раціоналізаторсько-винахідницької, конструкторської та пошукової діяльності [2, с. 3].

Робота в гуртках технічного напрямку здійснюється за такими профілями: початково-технічний, спортивно-технічний, предметно-технічний, інформаційно-технічний, художньо-технічний та виробничо-технічний. Позитивними результатами їх роботи є залучення учнів до занять у гуртках початкового технічного моделювання, художнього конструювання, механічної та електрифікованої іграшки, де у процесі навчання відбувається виявлення здібних до науково-технічної творчості вихованців. У профорієнтаційній та професійній підготовці учнів вагоме місце займає виробничо-технічний профіль, який об'єднує гуртки автослюсарів, столярів, водіїв, операторів комп'ютерного набору. Поглиблене вивчення та засвоєння теоретичних розділів галузей наук, розвиток навичок дослідницько-конструкторської діяльності, де особливим значенням є залучення учнів до наукової роботи, мають гуртки предметно-технічного і природничо-математичного профілю.

Розвитку творчих здібностей, естетичної свідомості, формуванню особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до самореалізації та самовдосконалення, опануванню художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формуванню художньої компетентності підлітка сприяють гуртки художньо-естетичного напрямку. З метою підтримки і розвитку художньо-естетичної творчості дітей та молоді проводяться різноманітні організаційно-масові заходи (фестивали, конкурси, концерти, огляди тощо), спрямовані на популяризацію кращих зразків народної творчості, залучення широкого кола учнів до вивчення фольклору, знайомство з культурою національних спільних груп, популяризацію серед учнів різних видів мистецтва і духовних цінностей.

Діяльність гуртків еколого-натуралістичного спрямування орієнтована на розвиток виїзних форм навчально-виховної роботи з комплексного вивчення природи: екологічні експедиції, походи, польові практики, під час проведення яких учні мають можливість ознайомитись із природними об'єктами, компонентами природи, дослідити тваринний і рослинний світ, оволодіти знаннями про екологічний стан своєї місцевості та взяти участь у практичній природоохоронній діяльності.

Діяльність гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку спрямована на вивчення історії рідного краю та довкілля, формування у молодого покоління почуття патріотизму, оволодіння практичними вміннями й навичками з туризму і краєзнавства, пропаганду здорового способу життя та змістовного дозвілля. Завдання реалізуються передусім завдяки участі вихованців у Всеукраїнській історико-географічній експедиції «Історія міст і сіл України», метою якої є виховання в учнівської молоді любові до рідного краю, шанобливого ставлення до його історії, духовної спадщини, бажання пізнавати й вивчати природне середовище; Всеукраїнській експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» за напрямками: «Духовно-культурна спадщина мого народу», «Козацькому роду нема переводу», «Із батьківської криниці», «З попелу забуття», «Живи і возрадуйся, роде наш красний», «Славні імена земляків», «Геологічними стежками України», «Географія рідного краю», а також у Всеукраїнському конкурсі на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активними способами пересування «Мій рідний край» та ін. [9].

Основним елементом навчально-виховного процесу, від якого залежить не тільки глибина знань та умінь школярів, а й формування їх мислення і моралі є заняття гуртка, до якого ставляться відповідні вимоги:

– загальнопедагогічні: врахування вікових та індивідуальних особливостей вихованців, чітке визначення освітніх, виховних та розвиваючих завдань, дотримання педагогічного такту і культури мови, створення атмосфери зацікавленості на занятті, розвиток пізнавальної самостійності учнів;

– психологічні: врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, належного психічного стану педагога і вихованців, розумна вимогливість і доброзичливість вчителя і учнів;

– дидактичні: раціональне використання часу заняття, оптимальне поєднання різних форм і методів роботи, розвиток пізнавальних інтересів і активності вихованців; зв'язок нового матеріалу з раніше вивченим, індивідуалізація, диференціація та інтенсифікація навчального процесу, формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці, організоване закінчення заняття;

– гігієнічні: слідкування за температурним режимом у приміщенні, дотримання норм освітлення, провітрювання, урізноманітнення видів навчальної роботи, відповідність завдань віковим особливостям дітей [1, с. 46–48].

Щоби реалізувати вищезазначені вимоги, потрібно бути компетентним педагогом з глибокими знаннями, здатним до творчих нестандартних рішень, готовим до роботи в нових умовах. Майстерність керівника гуртка базується не тільки на досконалому знанні конкретного виду діяльності, володінні програмним матеріалом, обізнаності в сучасних досягненнях психолого-педагогічних наук. Вона передбачає також досконалість застосування методичних засобів навчання, раціональність та педагогічну доцільність вибору і використання комплексу методів навчання, їх динамізм, мотиваційну спрямованість на кінцевий результат спільної діяльності керівника гуртка і вихованця – високий рівень освіти, виховання й розвитку. Лише через особистість керівника гуртка, який досконало володіє сучасною методикою використання методів, форм і засобів навчання, реалізуються закладені в них можливості. Лише керівник гуртка може так організувати навчально-виховний процес, щоб він був спрямований не на максимальне навантаження вихованців навчальним матеріалом, а на розвиток їх здібностей, щоб викликати в дітей позитивні емоції й сприяти їхньому повноцінному психічному й фізичному розвитку. Це крок за кроком веде до реалізації принципів позашкільної освіти, якими є:

– гуманізація, що визначає пріоритети завдань творчої самореалізації особистості, її виховання, створення умов для вияву обдарованості й талантів дітей, формування особистості, людяної, доброзичливої, милосердної;

– єдність загальнолюдських і національних цінностей, що забезпечує у змісті навчально-виховного процесу органічний зв'язок і духовну єдність української культури з культурами народів світу;

– демократизація, що передбачає самостійність позашкільних закладів освіти різних типів та форм власності, інших центрів позашкільної освіти та виховання у вирішенні основних питань змісту їх діяльності, розвитку різних форм співробітництва та партнерства всіх учасників педагогічної діяльності;

– науковість і системність, що полягає в забезпеченні оптимальних умов для розширення і поглиблення засобами освіти вагомих для кожної особистості, котра навчається, об'єктивних законів, обґрунтованих понять і способів практичних дій в її майбутній трудовій діяльності, а також забезпечення інтегруючої функції процесів навчання і виховання в умовах досягнення основної мети позашкільної освіти та виховання;

– безперервність, наступність, інтеграція, що забезпечує єдність всіх ланок освіти, об'єднання зусиль позашкільних з іншими закладами освіти та різними організаціями, цілісність і наступність позашкільної освіти та виховання, спрямованої на поглиблення та конкретизацію освітнього процесу, набуття освіти упродовж всього життя за умов, коли нові знання, уміння та навички базуються на раніше засвоєних;

– багатокладність і варіативність, що передбачає можливість широкого вибору змісту, форм і засобів освіти та виховання у вільний від навчання час, альтернативність у задоволенні духовних запитів особистості, її пізнавальних та інтелектуальних можливостей та інтересів;

– добровільність і доступність вибору виду діяльності, що передбачає право вибору та доступність у забезпеченні потреб особистості у творчій самореалізації, духовному самовдосконаленні, здобутті додаткових знань, умінь та навичок, підготовки до активної професійної та громадської діяльності;

– самостійність і активність особистості, що полягає у забезпеченні такої психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку і реалізацію учнями пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості й таланту в навчально-виховній діяльності та позанавчальний час;

– гармонізація родинної і суспільної освіти та виховання, яка передбачає створення сприятливих умов для забезпечення добровільного партнерства і корисної співпраці того, хто

вчиться, його родини, а також держави як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу в позашкільних закладах; незалежності позашкільної освіти та виховання від політичних, громадських і релігійних організацій;

– практичної спрямованості, що передбачає набуття учнями певних допрофесійних умінь і навичок, орієнтацію на трудову діяльність у ринкових умовах, їх розширення та розвиток, а також впровадження в життя за умов інтеграції з наукою і виробництвом [5, с. 91–99].

Позашкільна освіта та виховання – процес безперервний. Він не має фіксованих термінів завершення, а послідовно переходить з одного рівня на інший. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання позашкільного навчального закладу класифікуються за трьома рівнями:

– початковий рівень – творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток учнів, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;

– основний рівень – творчі об'єднання, які розвивають інтереси школярів, дають їм знання, практичні вміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

– вищий рівень – творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих учнів [3, с. 25–34].

Основоположними для розуміння змісту сучасної позашкільної освіти є визначені Г. П. Пустовіт п'ять засад у конструюванні змісту вказаної освіти та виховання на всіх етапах реалізації, зокрема:

– інтегрування навчального матеріалу, в якому найбільш адекватно відображено ідею цілісності виховного середовища, що сприяє побудові у свідомості учнів картини світу та формуванню ставлення до людини, суспільства та природи як морально доцільного;

– структурування змісту позашкільної освіти та виховання з позицій диференціації, яку треба розглядати як перспективний підхід до поглибленого вивчення учнями навчального матеріалу чи самостійного здобуття ними знань, удосконалення інтелектуальних умінь і практичних навичок відповідно до їхніх вікових можливостей;

– кінцевою метою позашкільної освіти, крім набуття учнями знань, умінь і практичних навичок, є формування та розвиток ціннісних орієнтацій, здатності прийняття обґрунтованих рішень із побудови власної поведінки та діяльності в соціумі й формування почуття відповідальності за їх наслідки;

– концептуальним положенням у конструюванні змісту позашкільної освіти і виховання є індивідуалізація навчальної та практичної діяльності особистості [6, с. 61–62].

На відміну від загальноосвітньої школи, в навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу процес індивідуалізації навчальної та практичної діяльності особистості має набагато складнішу структуру побудови та способи здійснення, оскільки ґрунтується на інших теоретико-методичних і психолого-педагогічних засадах. Такими засадами є особистісні замовлення, інтереси та нахили дітей та їх батьків, що постійно розвиваються і варіюються, у чому й простежується безперервна динамічність цієї ланки освіти, її нестандартність і варіативність.

Концептуальним положенням у конструюванні змісту позашкільної освіти та виховання є діяльнісний підхід, що дає змогу реалізувати на практиці набуті учнями знання, інтелектуальні вміння та практичні навички в конкретній суспільно корисній, масовій чи природоохоронній роботі. Особливе місце у структурі виховного потенціалу позашкільного навчального закладу посідає специфіка відносин «педагог – вихованець», «вихованець – вихованець», «педагог – вихованець – батьки» [6, с. 61–62].

Основою навчально-виховної діяльності сучасних позашкільних навчальних закладів є ідея створення освітньо-виховного поля, відкритої для будь-якої дитини системи соціалізації як найбільш демократичного та гнучкого засобу залучення навчального закладу, сім'ї та громадськості до співпраці у вихованні та розвитку дітей і молоді [8, с. 14].

Позашкільний навчальний заклад забезпечує для підростаючого покоління, що перебуває на етапі соціального становлення, входження в дорослий світ і адаптацію до його умов, можливість освоєння нових соціальних ролей, прискорення процесів соціальної ідентифікації; є певним каналом отримання необхідної інформації, набуття в процесі міжособистісних відносин і спільної діяльності досвіду соціальної взаємодії, умінь узгоджувати особистісні інтереси з інтересами групи; стимулює дітей та молодь до соціальних ініціатив, добродійної та суспільно корисної діяльності в інтересах громади, сприяє усвідомленню приналежності до певної спільноти [6, с. 136–137].

Система позашкільної освіти формується як соціальний інститут, в який входять шкільний освітній простір і соціальне середовище. В її межах відбувається трансляція підростаючим поколінням прикладів поведінки та діяльності, ціннісних орієнтирів, формується особистісний соціальний досвід учня, забезпечується простір творчої самореалізації особистості в соціально значущій діяльності, соціальне виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артеменко О. А. Заступнику директора позашкільного навчального закладу / О. А. Артеменко, О. О. Колонькова. – К.: Шкільний світ, 2012. – 112 с.
2. Закон України «Про позашкільну освіту» // Офіційний вісник України. – 2000. – № 29. – С. 3.
3. Збірник документів щодо організації дослідницько-експериментального напрямку. Ч. II. / упоряд.: С. Лихота, Л. Панчук, І. Шевченко; відп. за вип. О. Лісовий. – К.: ТОВ «СІТІПРІНТ», 2013. – 230 с.
4. Кириченко В. І. Планування роботи позашкільного навчального закладу / В.І. Кириченко. – К.: Шкільний світ, 2011. – 104 с.
5. Концепція позашкільної освіти та виховання / Позашкільні заклади України // Книга керівника позашкільного навчального закладу : нормат.-прав. док. – Х. : ПП «Торсінг плюс», 2006. – 145 с.
6. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / Вербицький В. В., Литовченко О. В., Ковбасенко Л. І. та ін.; за ред. О. В. Литовченко. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 191 с.
7. Положення про позашкільний навчальний заклад (постанова Кабінету Міністрів України № 433 від 6 травня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 20. – С. 97.
8. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: деякі нотатки про сьогодні / Г. П. Пустовіт // Формування та розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді у креативному освітньому соціумі: матеріали наук.-практ. конф. (Суми, 16–17 вересня 2008 р.). – Суми, 2008. – С. 6–21.
9. Про методичні рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах у 2013–2014 навчальному році (затверджено МОН України № 1/9-537 від 08.08.13 року). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneregulations/7307>

REFERENCES

1. Artemenko O. A. Zastupnyku dyrektora pozashkil'noho navchal'noho zakladu [Advocate director of out-of-school establishment], Kyiv, Shk, svit, 2012. 112 p.
2. Zakon Ukrainy «Pro pozashkil'nu osvitu» [The Law of Ukraine «About out-of-school education»], Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. 2000. Vol. 29, p. 3.
3. Zbirnyk dokumentiv shchodo orhanizatsiyi doslidnyts'ko-eksperymental'noho napryamu, Part. II [Collection of documents on the organization of research and experimental direction. Vol. 2], Kyiv, TOV SITIPRINT, 2013. 230 p.
4. Kyrychenko V. I. Planuvannya roboty pozashkil'noho navchal'noho zakladu [Planning out-of-school educational institutions], Kyiv, Shk. svit, 2011. 104 p.
5. Kontseptsiya pozashkil'noyi osvity ta vykhovannya [Conception of out-of-school education and education], Pozashkil'ni zaklady Ukrainy, Knyha kerivnyka pozashkil'noho navchal'noho zakladu: normatyvno-pravovoi, dokumentu, Kharkiv, Torsinh plyus, 2006. 145 p.
6. Verbyts'kyi V. V., Lytovchenko O. V., Kovbasenko L. I. Optymizatsiya vykhovnoho potentsialu pozashkil'noho navchal'noho zakladu [Optimize the educational potential out-of-school educational institutions], Kyiv, Pedagogichna dumka, 2012. 191 p.
7. Polozhennya pro pozashkil'nyy navchal'nyy zaklad [Regulations on the extracurricular institution] (postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Vol. 433 vid 6 travnya 2001 r. Ofitsiynyy visnyk Ukrainy, 2000. Vol. 20, P. 97.
8. Pustovit H. P. Pozashkil'na osvita i vykhovannya: deyaki notatky pro s'ohodennya [Out-of-school education and training: some notes on the day], Formuvannya ta rozvytok tvorchykh zdibnostey ditey ta uchnivskoyi molodi u kreatyvnomu osvith'omu sotsiumi: materialy nauk.-prakt. konf. (Sumy, 16-17 veresnya 2008 r.), Sumy, 2008. pp. 6–21.
9. Pro metodychni rekomendatsiyi z pytan' orhanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu v pozashkil'nykh navchal'nykh zakladakh u 2013–2014 navchal'nomu rotsi [On the guidelines on the organization of educational process in the out-of-school educational institutions in the 2013-2014 academic year] (zatverdzheno MON Ukrainy Vol. 1/9-537 vid 08.08.13 roku), [Elektronnyj resurs], Rezhym dostupu: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneregulations/7307>.